

Onmisbaar en onderbelicht: het docentschap bij ISK, Entree en niveau 2

MET TOEWIJDING JONGEREN IN KWETSBARE POSITIES BEGELEIDEN

Binnen het mbo groeit de aandacht voor jongeren in kwetsbare posities, met name binnen Internationale SchakelKlassen (ISK), Entree (niveau 1) en niveau 2-opleidingen. Deze studenten hebben vaak te maken met psychische problemen, stress, taalachterstanden en een gebrek aan sociale steun (Dibi e.a., 2022). Docenten die met deze doelgroep werken, ervaren hun werk als van grote betekenis - om de student een stapje verder te helpen - maar tegelijkertijd ook als complex en uitdagend. Docenten die werken met jongeren in kwetsbare posities vervullen een cruciale rol binnen het StartCollege bij Landstede Groep (zie venster 1). Toch blijft hun werk vaak onderbelicht. Tijdens een verkennende sessie, in de geest van participatief actieonderzoek, gingen docenten en onderzoekers samen aan de slag om het beroepsprofiel van deze docenten zichtbaar te maken. De bijeenkomst had als doel om (h)erkenning te creëren voor hun rol, taal te geven aan hun specifieke positie binnen het onderwijs, en de dialoog binnen teams te versterken over wat studenten nodig hebben. Wat maakt hun werk bijzonder?

MARJANNE HAGEDOORN, PRACTOR DOCENTPROFESSIONALISERING, LANDSTEDE GROEP
RAYMOND DENEKAMP, DOCENT NIVEAU 2 OPLEIDING & DEELPROJECTLEIDER, LANDSTEDE MBO
GERTJAN BERVOETS, PROJECTLEIDER 'JONGEREN IN KWETSBARE POSITIES, LANDSTEDE GROEP

Samen een portret maken

Het doel van de bijeenkomst was: samen een portret ('beeld') vormen van het docentschap binnen ISK, Entree en niveau 2. Ook in het licht van de onderbelichte aandacht binnen scholen (en kennisinstellingen): die is vaker meer gericht op het docentschap binnen niveau 3- en 4-opleidingen. Door samen te reflecteren ontstond een dialoog over wat studenten nodig hebben en hoe docenten daarop kunnen inspelen. Er werd gewerkt met de methode Giga-mapping (Sevaldson, 2011), een visuele werkvorm die helpt om complexe situaties te ordenen en te begrijpen. Deze methode is doorontwikkeld tot een handzame methode door het Lectoraat Co-design van de Hogeschool Utrecht. Hiernaast geven de auteurs een weergave van deze aanpak.

Onze aanpak: Giga-mapping in drie stappen

De centrale vraag was:

"Om voor het leerproces van studenten in kwetsbare posities betekenisvol te zijn, moet je als docent kunnen en/of weten: ..."

Processtappen die zijn doorlopen:

Stap 1 Verzamelen van individuele input

Docenten schreven op kaarten (hexagons) de elementen die zij belangrijk vinden in hun werk, geïnspireerd door de centrale vraag. Denk aan: "structuur bieden", "humor hebben", "geduld hebben", "kennis jeugd en jongeren cultuur", "kennis hebben van het leren van een andere taal". In totaal hebben de 18 deelnemende docenten 175 elementen beschreven. Gemiddeld per opleiding beschreven de docenten 58 elementen die de docent volgens hen moet kunnen en/of weten.

Venster 1

Entree (niveau 1) en niveau 2-opleidingen zijn mbo-opleidingen. De studenten vormen samen ongeveer 20% van de mbo-populatie (respectievelijk 3% en 17%), waarbij bijna 70% van de Entree-studenten een niet-westerse migratieachtergrond heeft, tegenover gemiddeld 30% binnen het mbo als geheel (CBS, 2022; Dibi e.a., 2022).

De Internationale SchakelKlassen (ISK genoemd) is een voorbereidende opleiding voor anderstalige nieuwkomers. De ISK bereidt leerlingen tussen de 12 en 18 jaar voor op een vervolgopleiding in het voortgezet onderwijs of het mbo.

Binnen Landstede Groep zijn bovenstaande opleidingen onderdeel van het StartCollege. Het StartCollege heeft drie locaties in de regio Zwolle.

Stap 2 Samen ordenen en verbinden

In groepen, ingedeeld per opleiding, werden de kaarten geclusterd tot thema's. Zo ontstonden 'eilandjes' (zie foto, ISK-portret). De groep gaf per eiland een eigen gekozen naam, die volgens hen het centrale thema was. Alle kaarten werden in samenspraak met de groepsleden geplaatst in het 'landschap van eilanden', tot alle kaarten een plek hadden. Deze stap nodigde uit voor een levendige dialoog over opvattingen en overtuigingen over het docentschap. Door de eilanden aan elkaar te verbinden werd zichtbaar hoe alle elementen samen allesomvattend zijn. Gemiddeld zijn per opleiding 6 'eilandjes' gemaakt.

Stap 3 Reflectie en dialoog

De groepen presenteerden hun profiel aan de andere groepen. Docenten verkenden de giga-maps van elkaar, zagen overeenkomsten, en verschillen. Er ontstonden nieuwe verbindingen tussen collega's van de verschillende opleidingen. Een docent vertelde daarover: *"Het is zo belangrijk om met elkaar uit te wisselen hoe we naar ons beroep als docent kijken. Dat doen we eigenlijk veel te weinig, en al helemaal niet met collega's van andere opleidingen"*, aldus een docent.

“

Het is zo belangrijk om met elkaar uit te wisselen hoe we naar ons beroep als docent kijken. Dat doen we eigenlijk veel te weinig, en al helemaal niet met collega's van andere opleidingen

”

Docent

Wat kenmerkt het docentschap binnen ISK, Entree en niveau 2?

We zien overeenkomsten in accenten die docenten leggen tussen de groepen docenten.

Flexibiliteit en creativiteit

Docenten moeten snel kunnen schakelen en creatieve oplossingen bedenken. Bijvoorbeeld: een student die niet kan lezen, maar wel visueel leert – hoe pas je je les daarop aan?

Relatie en vertrouwen

Zonder relatie geen ontwikkeling. Docenten investeren bewust in contact, tonen oprechte interesse en bouwen aan vertrouwen. Een ISK-docent vertelde: *“Pas toen ik wist wat er thuis speelde, begreep ik waarom hij zo stil was.”*

Positieve benadering

Humor, complimenten en het vieren van kleine successen maken een groot verschil. Een entree-docent zei: *“Als ze merken dat je in ze gelooft, gaan ze zelf ook geloven dat ze iets kunnen.”*

Individuele aandacht en maatwerk

Geen student is hetzelfde. Differentiatie is geen luxe, maar noodzaak. Docenten stemmen af op niveau, tempo en achtergrond.

Pedagogische en didactische vaardigheden

Structuur bieden, motiveren, doelen stellen – het zijn basisvaardigheden die in deze context extra belangrijk zijn. Daarbij is kennis van de leefwereld van studenten essentieel.

Wat zijn de verschillen tussen ISK, Entree en niveau 2?

Op basis van de drie portretten die de docenten per opleiding hebben gecreëerd zien we ook accentverschillen tussen opleidingen.

Niveau 2

Hier ligt de nadruk op zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Docenten stimuleren studenten om zelf keuzes te maken en reflecteren op hun eigen

rol. *“Ik geef ze ruimte, maar ook duidelijke kaders,”* aldus een niveau 2-docent.

Entree

Structuur en duidelijkheid zijn hier cruciaal. Docenten werken met studenten die vaak weinig schoolervaring hebben. *“Je moet gedrag kunnen voorzien en daarop anticiperen,”* zei een docent.

ISK

Taal en cultuur staan centraal. Docenten werken trauma-sensitief en zijn alert op sociaal-emotionele signalen. *“Soms is een leerling niet boos, maar gewoon bang,”* vertelde een ISK-docent.

Wat betekent dit voor de praktijk?

We kijken terug op een waardevolle bijeenkomst waarin we samen het beroep van docenten die dagelijks werken met jongeren in kwetsbare posities hebben geschetst. Voor de 18 deelnemende docenten van ISK, Entree en niveau 2 staat investeren in de relatie met de student centraal. Pas wanneer er vertrouwen is, ontstaat ruimte voor het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en beroepshouding. Dat vraagt om een veilige leeromgeving, maatwerk en pedagogisch vakmanschap. Deze inzichten helpen het Startcollege van Landstede Groep om jongeren binnen deze opleidingen een goede start te bieden in onze maatschappij en geven richting aan professionalisering.

Versterk verbinding tussen docenten van ISK, Entree en niveau 2 opleidingen

Tijdens de bijeenkomst werd duidelijk hoe waarde-

vol het is dat docenten van verschillende opleidingen elkaar ontmoeten. Door samen te reflecteren, ontstaat wederzijds begrip en worden nieuwe verbindingen gelegd. Investeren in het leren kennen van elkaars context en werkwijze draagt direct bij aan het leerproces van studenten. Denk aan gezamenlijke studiedagen, collegiale consultatie, intervisie of lesbezoeken. Dit sluit aan bij de schoolbrede aanpak ('whole school approach'), waarbij docenten samen werken aan een positief school- en leerklimaat. Onderzoek laat zien dat dit bijdraagt aan het welbevinden en de ontwikkeling van studenten (Bibi e.a., 2022). Ook inzichten uit *Positive Behaviour Support* (Braakman & Swiers, 2024) kunnen het pedagogisch handelen van docenten verder versterken.

Leg passende accenten in opleiden en professionalisering van docenten

Het docentschap binnen ISK, Entree en niveau 2 is vakmanschap dat zich richt op de mens achter de student. Dat vraagt om erkenning, waardering en gerichte ondersteuning. Als vervolgstap is het van belang om samen met deze groep docenten te

verkennen wat hun professionaliseringsbehoeften zijn en hoe zij zich willen ontwikkelen (Hagedoorn e.a., 2025). Professionaliseringsactiviteiten zoals *Lesson Study* (Heslinga & Messelink, 2025) en *Werkplaatsen* (Messelink, 2022) bieden ruimte voor gezamenlijke reflectie en ontwikkeling vanuit de vraag van docent zelf. Het geschetste profiel kan bovendien opleidingsprogramma's helpen om gerichte accenten te leggen, passend bij het werk op niveau 1 en 2 – dat wezenlijk verschilt van het lesgeven op niveau 3 en 4.

Vervolgonderzoek

Hoewel deze docenten een sleutelrol vervullen in het begeleiden van kwetsbare jongeren, is er nog weinig onderzoek gedaan naar hun professionele praktijk. Dat is een gemiste kans, want de uitdagingen zijn groot en de impact van hun werk is aanzienlijk. Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op zowel de zichtbare vaardigheden als de onderliggende drijfveren, waarden en professionele identiteit van deze docenten. Wat beweegt hen? Hoe ontwikkelen zij zich? En welke ondersteuning sluit daarbij aan?

Daarnaast is het waardevol om het perspectief van studenten zelf en de beroepspraktijk en/of arbeidsmarkt te betrekken. Hoe ervaren zij het contact met hun docenten en wat vinden zij van belang? Waar ontstaan spanningen of juist verbinding? Door deze inzichten te combineren, kunnen we beter aansluiten bij wat studenten nodig hebben én bij wat docenten nodig hebben om dat te kunnen bieden. Dit vraagt om praktijkgericht, participatief onderzoek waarin docenten en studenten samen optrekken.

Tot slot

Docenten binnen ISK, Entree en niveau 2 doen belangrijk werk dat vraagt om specifieke kwaliteiten. Hun professionele identiteit - wie ze

zijn, wat hen drijft – is minstens zo belangrijk als hun vakinhoudelijke kennis. Meer inzicht door onderzoek in deze groep is nodig, en vooral: meer erkenning in de praktijk. Door beter te begrijpen wat deze docenten doen en nodig hebben, kunnen we het onderwijs voor kwetsbare jongeren versterken. Want juist daar maken docenten het verschil. Hiervan zouden ook de docenten die lesgeven op niveau 3 en 4 kunnen profiteren.

Dankwoord

Graag bedanken wij de docenten bij ISK, Entree en niveau 2 voor hun betrokkenheid bij de sessie.

Bronnen

- Braakman, A. & Swiers, I. (2024). Schoolwide Positive Behavior Support. *Vaktijdschrift Profiel*, 7, p. 10-14.
- CBS. (2022). *Mbo: studenten, niveau, leerweg, migratieachtergrond*.
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83852NED/table?ts=1663058591225>
- Hagedoorn, M., Koopman, M. & De Bruijn, E. (2025). Professionele oriëntaties in het leren van ervaren mbo-docenten. *Vaktijdschrift Profiel*, 6, p.12-15.
- Heslinga, I. & Messelink, K. (2025). *Lesson Study in het MBO: De STEM van de student en de beroepspraktijk*. Landstede mbo. Landstede Groep.
- Messelink, K. (2022). *De werkplaats. Gereedschap voor docentprofessionalisering in het mbo*. Landstede Groep.
- Dibi, S., Asamoah, P., De Haan, A. & Van Loenen, T. (2022). *Welbevinden in het mbo: Entree en niveau 2*. Uitgave van Pharos en het Trimbos-instituut.
- Sevaldson, B. (2011). *Giga-mapping: Visualisation for complexity and systems thinking in design*. School of Architecture and Design, Oslo.

Over de auteurs

Marjanne Hagedoorn is practoraat bij het practoraat Docentprofessionalisering bij Landstede Groep. Daarnaast doet zij promotieonderzoek naar professionele ontwikkeling van mbo-docenten bij de Open Universiteit.

Raymond Denekamp is docent bij de Niveau 2 opleiding Medewerker Sport en Recreatie bij Landstede mbo en (deel)projectleider 'Jongeren in kwetsbare positie'.

Gertjan Bervoets werkt bij de Dienst Onderwijsondersteuning van Landstede Groep en is projectleider 'Jongeren in kwetsbare positie'.

APA-referentie

Hagedoorn, M., Denekamp, R. & Bervoets, G. (2025). *Onmisbaar en onderbelicht: het docentschap bij ISK, Entree en niveau 2*. Landstede Groep.

